

ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՑ

(Տօն Ս. Թարգմանաց Վարդապետաց մեքոց)

«Դուք էք լոյս աշխարհիս
(ՄԱՍԹ. Ե. 14):

«Ես եմ լոյս աշխարհի, որ գայ զկնի իմ՝ ընդ խաւար մի գնացե, այլ ընկալցի զլոյսն կենաց» (Յովհ. Ը. 12):

Հայոց հոգիի և մտքի լուսաւորիչները՝ Ս. Գրիգոր, Սահակ, Մեսրոպ, Եղիշէ, Դաւիթ Անյաղթ, Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Կլայեցի Թարգմանիչներն ու տաղերաւորներու փառաւոր անոնց՝ հոգեիով տեսնել և ընդունենցին կեանքի լոյսը: Ուստի իրենք ալ լոյս եղան, լուսաւորիչ դարձան:

«Լոյս ի լուսոյ»:

Աշխարհի Լոյսը լոյս եղաւ Հայաստանի, Հայոց առաքելներն ու Թարգմանիչները լուսաւորայլ՝ իրա՛ւ արքանեակներն են Արդար Արեւելիին, բանբերները կենաց Բանին:

Տէրը ուղեց որ իր հետեւորդներն ալ լոյս լինեն աշխարհի:

«Դուք էք լոյս աշխարհիս»:

Ինչպէս որ տշտանակին վրայ վառող ճրագը կը լուսաւորէ տունը, նոյնպէս պէտք է լինին քրիստոնեաները: Դո՛ւք: «Ուղեկալի տեսնեն ձեր բարի գործերը եւ փառասլուծեն ձեր հայրը որ երկնիցն է» (Մատթ. Ե. 16):

Թարգմանիչներու կեանքն ու գործը փառաւորաւոր եղան Երկնաւոր Հօր:

Անոնց լոյսն ու փառքը կը շողան հայ մշակոյթի անցեալ, ներկայ և ապագայ հորիզոններուն վրայ:

Անոնք լոյս եղան մեր աշխարհին սա իմաստով, որ Աւետարանէն իրենց ընդունած առաւ կեանքը չթաքուցին, հոգեւոր լոյսը ծաւալեցին Հայաստանի վրայ, որպէսզի իսկական կեանք ու կենդանաւոր

թիւն համատարած լինին հայ ժողովուրդին վրայ:

Ահա փառաւորուն Աստուծոյ, Փառքն ու մեծութիւնը լուսաւորիչներու, որոնք շողերն են Լոյսին, որ անպայման ի խաւարի»:

«Էբ լոյսն նմարիս, որ լուսաւոր առեւ զամենայն մարդ, որ զալոց է յաշխարհ» (Յովհ. Ա. 9):

Աստուած է բուն լոյսը և աղբիւրը լոյսին: Ան է՝

«Անշեղծիչ լուսոյ եւ յօրինիչ զիեքոյ, կեանքի մահու եւ լոյս ի խաւարի, լոյս ակն ունողաց եւ երկայնութիւն ցարակուսելոց» (Նարեկ, Բան ԴԳ):

Անոր համար է որ եկեղեցիով կը ձայնակցենք Շնորհալիին:

«Լոյս, աւարիչ լուսոյ, առաջին լոյս, բնակաւոր ի լոյս անմասոյց, Հայր երկնաւոր» (Թամարգիրք):

Լոյսէն բխող լոյս է Ան, որուն համար կը խոստովանինք:

«Լուսովոյ Բ, Քրիստոս, ամենեւեմ լուսաւորեցաւ» (Թամարգիրք):

Նման օրհներգ մը, նման մաղթանք մը մեր ժամանակներէն կրնք պիտի չկատարենայինք միմեկը կթէ Սուրբ Գրիգոր, Սահակ և Մեսրոպ շողակաթումը չլինէին անճառելի Լոյսին և չդառնային լուսաւորիչները հայ հոգիներուն:

Ուստի, ամէն անգամ որ հայերէն գիրին և գիրքին ներշնչած խանդավառութեամբ կը պանծացնենք Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակն ու գործը, նախ պարտինք անոնց օրինակին հետեւելով փառաւորել զԱստուծո, որ Քրիստոսով լուսաւորուեւ է աշխարհի և մեր լուսաւորիչներուն, որոնց սիրան ու հոգին այնքա՛ն պայծառացան զեղեցկութեամբը յաւիտեանակաւ Լոյսին:

Ան է որ շնորհաց թուականի արշաւ-լոյսին իսկ ծագեցաւ, չորրորդ և հինգերորդ դարերուն մասաւանդ բարձրացաւ մեր երկնակամարին վրայ, ու անկէ ի վեր հայ գիրին և մշակոյթին ճառագայթումներով կեանք և կենսունակութիւն կու տայ Հայաստանի և հայ ժողովուրդին:

Հետեւաբար, ինչ որ իբր կրթութաւորդի տակոն տուրք տարուէ տարի կը մատուցանենք Հայաստանի լուսաւորիչներուն և անոնց գործը յաւերժացնող ընտրանիին, ի գնահատութիւն հայերէն այբու-բէնին և հայկական մշակոյթին, հարկ է որ առիթ լինի լուսաւոր անդրադարձումի և մեր կրթութաւորութեան:

Անտարակոյս որ Սրբոց Թարգմանչաց գործը ծնունդն է Ս. Գրիգորով սկսուած հարիւրամիայ կրկնութիւն:

Գաղափէր չեն մեր լուսաւորիչներու հոգեկան կապերը, անոնց մասնագում-թիւններն ու գործերը:

Հայաստանի դարձը ու հայոց կողմէ քրիստոնէութեան պետականացումը 280-290 ին, էն ուշը 301 ին, տեղի ունեցան շնորհիւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի:

Հայերէն գիրերուն գիւտը կատարուեցաւ 404 ին, ստեղծագործ հանճարովը Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի:

Աստուածաշունչի ոսկեղէն Թարգմա-նութիւնը լրացաւ 435 ին: Հայ մշակոյթի ոսկեդարը ծաղկեցաւ հովանաւորութեամբ Ս. Սահակ Պարթեւի:

Ուստի, Լուսաւորիչ, Սահակ և Մես-րոպ, ի զլուս կրէց և կրտսեր Թարգմա-նիչներու, լուսեղէն խորխոսներն են հայ մշակոյթի տաճարին, հաստատուած Հայաստանի սիրտին և հայ հոգիներուն խորը:

Անոնց կը պարտինք մեր տղային կրօնական ուրոյն կիանքը:

Բնական է որ հետաքրքրուինք գիտ-նալու համար թէ ինչպէ՞ս իրագործուեցան մեր պատմութեան այս երեք մեծա-գոյն եղելութիւնները:

Այս մասին ծանօթ են Ագաթանգեղոսի, Կորիւնի և Փարպեցու հրաշապատմւած դրուագները:

Մենք ալ մեր առաջին պատմիչներուն պէս յարգարժեքով կը խոնարհինք տեղա-կան յափշտակութիւններու, ճգնողական եր-կունքի և աստուածային յայտնութիւն-ներու առջեւ, որոնք այնքա՞ն առատու-թեամբ բաժին եղան մեր լուսաւորիչնե-րուն:

Բայց, ասոնց կարգին, ձեռք բերուած հրաշալի արդիւնքին մէջ կա՞ն գործնա-

կան պարագայ մը, որուն կ'անարկեն միեւնոյն պատմիչները:

Սերտ գործակցութիւնն ու փոխադարձ սէրն է ան՝ հասարակաց օգուտին համար:

Անոնց գործին ծաղկումն ու յաւերժա-ցումն ալ, ինչպէս փորձառութիւնը կը ցուցնէ, կարելի կը լինի միայն փոխա-դարձ գործակցութեամբ և բոլորանուէր սիրով՝ յօգուտ հայ գիրին և գրականու-թեան, հայկական մշակոյթին զարգացման և պահպանութեան:

Իրաւամբ կ'ըսուի յաճախ. «Մէկ ծա-ղիկով դարուն չի գար»: «Մէկ ձեռքով ծափ չի զարնուիր»: «Մէկ մատով գործ չի դառնար»: «Միութիւնը գործութիւն է»: Ժողովրդական ասացուածները հիմ-նւած են փորձառութեան վրայ:

Ստոյգ է որ պատմութիւնը ոսկի տա-ռերով կ'արձանագրէ անունները մեծ դէմքերու, որոնց գործը բախտորոշ է իրենց ազգին կամ մարդութեան համար, բայց նկատելի է որ եթէ անոնցմէ ոմանք տեսնածին թողուէին, առանց մահրիմ գործակցութեան կամ բարեկամական հո-վանաւորութեան, աշխարհս զուրկ պիտի մնար այն բարիքէն զոր կը վայելէ: Իսկ անոնք պիտի չհասնէին մեծութեան և փառքի այն կատարները, տարիէ հեացում և սէր կը ներշնչեն սերունդներու:

Մեր մէջ նկարագրի մեծութիւն է Ս. Գրիգոր Պարթեւ, որ քաւելու համար իր հօր՝ Անակի մեղքը, կը զինուորի Տրդա-տի, կը խոստովանի իր իրաւ հաւատքը, և չի զոհու Անահիտի, հակառակ իրեն եղած խոստումներուն և ապուռնալիքին:

Մեծութիւն մըն է Սահակ Պարթեւ, որ հակառակ նախարարներու ճնշումին, կը նախընտրէ վտանգել իր անձն ու դիր-քը, քան թէ գործակցիլ վաճառապուհի անարժան որդին Արտաշէսը գահընկէց ընել և անոր տեղ պարսիկ մը նստեցնել ուղղող անխորհուրդ նախարարներուն, որ-պէսզի իր տարաբոլիտ հօտն ու հիւանդ ոչխարը զերծ մնան օտար քայլերու կա-տաղութենէն:

Նսկայ մըն էր Հացեկացի Մաշտոց, որ՝ պետական քարտուղարի նախանձնի գիրքը Թողով կը նուիրուէ մենաւորա-

կան խոզակներու, խոտակեաց վանականներու պատրաստելու և թարգմանչական աշխատանքի:

Բայց, եթէ միայն այսքան լինէին Ս. Գրիգորի, Սահակի և Մեսրոպի մեծութիւնները, անոնք հազիւ թէ ցուցող աստղի մը կեանքն ու փայլը կ'ունենային: Մինչդեռ իրողութիւն է որ մեր իմացական երկնակամարին վրայ թաւալող տարիներն ու դարերը յաջորդող սերունդներու աչքին աւելի ևս կը բարձրացնեն անոնց իւրաքանչիւրին հմայքը, կը պայծառացնեն անոնց փայլը, կ'ընդարձակեն ու կը գեղեցկացնեն անոնց մեծութեան ծիրը:

Գաղանիքը:

— Անոնք միշտ գիտակից եղան իրենց քահանայական կոչումին և լիովին կատարեցին իրենց պարտքը Աստուծոյ և ժողովուրդին հանդէպ:

Անոնք երբեք իրենց գիրենք աէր և իշխան չհամարեցին, տնձնական հոգիստ և անցաւոր փառք չհետապնդեցին, իրենց անձերն ու գիրքը ի սպաս դրին Տիրոջ կամքին, հայրենիքի և ազգի օգուտին:

Անոնք բարիքն միայն գործակից եղան, բարին գործեցին, և ամէն բարի գործակցութիւն գնահատանքով ընդունեցան:

Անոնք այնքան խոնարհ եղան, որ իրենց կատարած բոլոր մեծ գործերը Աստուծոյ միայն վերագրեցին: Ասկէ՝ դանցառումը իրենց անուններուն յիշատակութեան:

Անա ապացոյցը, թէ անոնք որպէս մշակներ Տիրոջ աշգիտին ոչ միայն շնորհ չէին համարեր իրենց ջրածները, այլև համեստաբար կ'ընէին:

«Մառայի անպիսեմք եմք, զոր պատճեմն առնել՝ արտաբն (ՂԿ. ԺԷ. 10):

Լուսաւորիչ մեծ է, որովհետև Աստուծոյ փառքին և ժողովուրդի փրկութեան համար չարչարակից լինելով Բերտոսի, կրցաւ Աւետարանին լոյսը ծառայել՝ որքան իր խօսքին նոյնքան և աւելի իր կենքէին ազդեցութեամբ:

Սահակ Գարթե մեծ է որքան իր գիրքին և ծագութիւն՝ նոյնքան և աւելի

Աստուծոյ խօսքը ուղիղ մեկնելու և ժողովուրդին սիրտը անոր բռնալու իմաստութեամբն ու աշխատանքովը:

Մեսրոպ Մաշտոց մեծ է, վասնզի ինչպէս որ Պրոմէթէոս երկինքին կրակը իբր օրհնութիւն աշխարհ բերաւ, Սուրբ Մաշտոց «Տիրին փառքը յափշտակեց», հայոց անգիր լեզուն գիրով արձանացնելու և անգիր ժողովուրդը գիրով անմահացնելու հրաշքը գործեց:

Բայց այս երեք ընտրեալները, որոնք իրենց կեանքին զգեցնցութեամբն ու հայրենասիրական ծառայութիւններովը Հայաստանի երկնակամարին տակ՝ Արարատի, Արագածի և Սիփանի համապատասխան իմացական կատարներ են, շատ բան պիտի կորսնցնէին իրենց հմայքէն, եթէ զարդարուած չլինէին Ս. Հոգիին շնորհներովը, եթէ հաւատարմութեամբ իրարու չփոխանցէին և իրենց աաղանդները չհանարկէին Աստուծոյ փառքին և հայ ժողովուրդի լուսաւորութեան համար, եթէ բարիքն մէջ չգործակցէին միմեանց, եթէ իրարու, Տրդատի, Վառժապուհի և այնքան ուրիշներու արկեցութիւնը չընդունէին և չաշխատէին միասին:

Անոնք յաջողեցան իրական մեծութեան փառքն ու անմահութեան լուսապսակը ընդունիլ, որովհետև գիտակցաբար իրենց անձերը ունայնացուցին, որպէսզի Աստուծով լեցուին ու Աստուած փառաւորուին:

Այս նպատակով անոնք գործակցեցան իրարու: Նոր աշխատանք ստեղծեցին, առաքելական իրենց գործը զարգացուցին որպէսզի Աւետարանի լոյսը ծառայի հայոց մէջ, որպէսզի Հայաստանի փարատի հեթանոսութեան և ագիտութեան խաւարը, որպէսզի հայ հոգիներուն մէջ հաստատուի հայ գիրին լուսեղէն խորանը, որ հայկական մշակոյթին իսկ է՝ իր երփներանգ հառազայթումներով: Անոնցմով, իբր Տէրունական Մարմինի և Արեան, մենք կը հաղորդուինք Աստուծոյ, մեր հայրերուն և իրարու հոգիներուն:

Չորրորդ գաղանիքի վեր կենդանի է Լուսաւորիչի հաւատքը, վառ է Լուսաւորիչի կանթեղը, անոր համար որ Ս. Գրիգորի թափած աստուածագիտութեան իւզին վրայ

աւելցան պողոտաները Տրդատի և Վառժապետի զբոսայգիները:

Ս. Մկրտչով, շինարարական Մոլոտովի, ոչ միայն Սինդական նոր բարձունքէ մը գիրին գիւտով հայոց բնակաւ Օրէնքի Տասնարանեան նոր Ուխտի կառավարաններուն հետ, այլև լծակցելով Սահակի՝ Հայաստան բնակարանի կառուածը:

Ս. Սահակ կանոնաւած մկրտութեամբ մը հայախոս դարձուց զԱստուած, հայացուց Մոլոտովի ու մարգարէները՝ Խորաշէլի իմաստուններուն, բանաստեղծներուն, նոր Ուխտի Աւետարանիչներուն, Պողոտի, առաքելական գունդին և հայ-բազմաբնակ գոսի մը հետ:

Ինչպէ՞ս չխանդավառուիլ անոնցմով՝ Որք զարգարեցին ճեղքներաբ զիմաստ աւելիլին,

Հաստատելով իրկի զգիր կենդանի, Հովուել թղթոս նոր Բարայիլի: (Շարական Ս. Թարգմանչացի):

Ի տես այս սքանչելի արդիւնքին, ո՞վ պիտի վարանի հաստատելու ստուգանքները Դուրեան եղիչէ Վարդապետի խորամտանց պատկերացումին, որով կը պարզուին Սահակ Մկրտչական ստեղծագործութեան նպատակը և յաջողութեան բանալին. —

Երանցիկն այն է որ երեսն երկուսն ալ թա՛հ թա՛հ արցունքներով իրարու հետ լացին, հո՛ւր հո՛ւր երանքներով մէկեկ հմայեցին, սո՛ւրք սո՛ւրք մրմունջներով մէկեկ աղօթեցին. եւ ինչո՞ւ այս ամէնը. — որպէս զի Աստուած հայերէն խօսի, որպէս զի օտար լեզուներու — յունարէն եւ սուրբեհն — խոլուրթներէն թմբած չորս հարիւր տարիներէ ի վեր Աւետարանին ծառայող ժողովուրդը Աստուծոյ տեսնուեալ գութն չիլէ այնպէս՝ ինչպէս իր թայնիքը կ'իյնէին Ամմաիթի՝ օտարներէն ճանաչու, սոսափիւն եւ սարսափ տանելով իրենց հետ քե սիրոյ երկնային ապրումը մը. իրպէս զի Լուսաւորչի զաւակները հոգեկան զմայլումով ողորունքին Յաւիթեանականին մէկ նոր Յայնթութիւնն ալ հայեցի բառերով ու տեսներով, ու անոնց համար նորագոյն Ուխտի մը չափ արժէք ունենաւ այն: Ալ այնուհետեւ քերես օտարոքի

բուն մը չունենաւ Աստուած (Եղիշէ Վրդ. Դուրեան, Ս. ՍԱՀԱԿ ԵՒ Ս. ՄԵՍՐՈՊ, Տես Դարեգին Եպիսկ. Տրագիգոնի, Աշխարհի Լոյսն ի Հայոս, Բ. Հատոր, Պուէնոս Այրէս, 1939, էջ 123):

* * *

Ատենէ մը ի վեր սփիւռքահայութեան գոյութեան սպառնացող ծուլումը նուազ վտանգաւոր չէ մեզ համար, քան առաջին դարերու հեթանոսական խաւարը և Արշակունիաց գահին տնկումը, քան Հոռոմներու և Պարսիկներու կրօնական ձգտումները ծուլումի ...:

Հիմա, երբ մանաւանդ հայերն ի հոգին կուտան ալ չուսինք տրտառումանի մէջ՝ պահելու մեր ցեղային ինքնութիւնը և արժեքներու մեր լինելութեան նպատակը, պէտք ենք աւելի սերտ սիրով գործընդունել մեր հոգեւոր ժառանգութեան այն բոլոր ազդակներուն վրայ, որոնք իր տնայալու գոնձ տանդ կը մնան մեզ Հայաստանեայց Եկեղեցիով, Հայ Գիրով և Հայկական Մշակութիւն հանքերովը հին կամ նոր:

Թարգմանիչները անցեալին անուցին մեզ կենաց հացովն ու բաժակովը, փրկեցին մեզ վերահաս մահերէ՝ չինելով մեր ազգային կրօնական նկարագիրն ու քաղաքակրթութիւնը:

Անոնց արքայութեան ու ստեղծագործութիւնը ճշմարիտ մեծութիւնն ու փրկութիւնը եղան մեր փոթորակից անցեալին և լուսաւորիչներուն:

Անոնց պահպանութիւնն ու զարգացումը ճշմարիտն ու պատիւը պէտք է լինին մեր և գալիք սերունդներուն, քանի որ անոնցմով կ'արժեւորուի մեր ներկան և կ'արշաւաւորուի մեր ապագան:

Բայց այս նպատակին հասնելու համար, մենք ալ պարտինք մեր լուսաւորիչներու և իմաստուն նախնիքներու հեռատեսութեամբ գործակցել իրարու, որպէս զի հայերէնախօս կնքուած Աստուածը փոռաւորուի միշտ հայկական ծէսով, Աւետարանի լայնը շողայ անստուեր, մեր տոհմիկ կեանքը ծաղկի բարոյականով և գիտութեամբ, մեր Մեծաքանչը հնչէ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

304. ՆԻԻԹԸ. — Որպէսզի ա՛լ աւելի յատկուի խորհուրդներուն իսկութիւնը, արժան է որ անոր տարրերն ալ ներկայացնենք, լրացնելու համար Եկեղեցւոյ վարդապետութեան ցուցմունքները անոնց մասին: Այդ խորհուրդին տարրերն են, ա. Նիւթը, որովհետեւ էական է զգալի նշան մը, և զգալին պէտք է լինի նիւթական, և այն՝ ոչ նորահաշ նիւթ մը, և նորոյ ստեղծագործութեամբ, այլ որ առերես ըլլալ մարդոց բնական եղած իրերուն մէջէն, և մարդուն մերձաւորագոյն բան մը իրաց սովորական կարգէն: Բ. Զեւը, որովհետեւ Նիւթը անորոշ է իր բնութեան մէջ և կրնայ ուղղուած ըլլալ տարբեր տարբեր գործերու և նպատակներու, և պէտք է որ՝ այդ մասնաւոր պարագային մէջ՝ հասկցուի թէ ինչի՞ ուղղուած է կամ ի՛նչ բանի համար կը

կատարուի: Այդ որոշուիլը կախուած է անոր մասին եղած մտադրութենէն, ու մտադրութիւնը ներքին բան մը լինելով՝ զգալի ըլլալու համար պէտք է յայտնի բանիւ բերանոյ: Անոյ այդ խոսքերն են որ կ'արտաբանուին նիւթին գրուած տառերը, և կը ցուցնեն անոր մասնաւորեալ կիրառութիւնը, և այդ պատճառաւ կը կոչուին ձեւ: Գ. Պաշտօնեայն, որովհետեւ Գրիստոսէ հաստատուած դրական նշան մըն է, այս պատճառաւ պէտք է միտնել զամայն որ ցուցուի նաև այն անձը՝ որուն արտօնութիւն է տրուած կատարելու սահմանեալ նշանը: Դ. Ենթական, Բոլոր դրական գործերը այլևս ազատ չեն, և ոչ իսկ բնական կարգով կամ օրէնքով ի դէպ է որոշել թէ ո՛վ է որ պիտի առայ և ո՛վ է որ պիտի ընդունի: Ուստի, ինչպէս խորհուրդին պաշտօնեան, նոյնպէս և ենթական պէտք է սահմանուի հաստատողին կամքին համեմատ:

305. ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ. — Գլխաւոր տարրերէն, յայտնին նիւթէն, ձեւէն, պաշտօնեայն և առարկայէն յետոյ կու գան երկրորդական տարրերը, որոնք կ'որոշեն խորհրդական գործին արտաքին

յաւէտ, և մշտավառ մնան հայ մշակոյթի ջանքն ու հայրենի աւանդութեանց առկայծ լապտերը հայտաճարին, դպրոցին և տան: Ասոր համար ալ մեր լուսաւորիչներու, Ս. Գրիգորի, Ստեփանի, Մեսրոպի և անոնց բոլոր գործակիցներուն օրինակն ու կոտակը, նպատակն ու յաջողութիւնը խրախոյս պէտք է լինի մօէնդուն:

Աչքի առջև ունենալով այս մօէնքը, ինչպէ՛ս կրնանք չհետեիլ Տիրոջ սա պատուէրին:

ԱՄԻՆՂԵԱ զլոյսն ընդ ձեզ ունիք, հաւատացե՛ք ի լոյսն, զի որդիք լուսոյ եղիցիք (Յովհ. ԺԲ. 36):

Էլոյս ի լուսոյ:

Կենդանի հաւատքը գործքով կը պլաս-
շարբերի:

Պօստ, Նիւ Եօք

Եւ որքա՛ն շատ են ու սուրբ այն գործերը, որոնց կատարումը զմեզ լոյս և լուսոյ որդիներ կը դարձնէ:

Հա՛յ Գրիստոնեաներ, պիտի մոռնո՞ք կեանքն ու գործը լուսաւորիչներուն: Պիտի չյիշէ՞ք և չարդարացնէ՞ք ձեր քրիստոնէական կոչումը:

Ե՛րուք ե՛ք լոյս աշխարհի:

Պիտի չվառի՞ք գիտութեամբն ու հաւատքովը լուսաւորիչներուն: Վառ պիտի չպահէ՞ք ազգին լոյսը, որ հայ մշակոյթն է, կրօնքն ու լեզուէն, գիրն ու արուեստները, մօէնքն ալ ճառագայթումները (կախարհի Լոյսին, որ Լոյսն է Հայաստանի, Լոյսը Հայ Ազգի):

Էլոյս ի լուսոյ:

ԶԳՕՆ ԵՊԱ. ՏԵՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ